

Особенностью социальной инфраструктуры является социальная значимость услуг. Услуги социальной инфраструктуры села являются главным фактором экономики не только общественного, но и индивидуального вне рабочего времени населения, то есть времени, которое тратится на повышение квалификации, воспитание детей, образование, культурный досуг и так далее. Обнаружены особенности установления цен на услуги социальной инфраструктуры села.

Ключевые слова: село, социальная инфраструктура, цены, услуги, налогообложение, льготы, предприятия, приватизация, аренда.

Vazhynskiy F.A., Gavrylko P.P., Lalakulych M.Yu. Features of establishment of prices on services of social infrastructure of village

The feature of social infrastructure is social meaningfulness of services. Services of social infrastructure of village are the main factor of economy of not only public but also individual overtime of population, that to time, which is outlaid on in-plant training, educations of children, education, cultural leisure et cetera. The features of establishment of prices on services of social infrastructure of village found out in the article.

Keywords: village, social infrastructure, prices, services, taxations, privileges, enterprises, privatization, lease.

УДК 334.722.8:658.147

Здобувач І.В. Гомонай¹ – Львівська КА

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ТА ЕТАПИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Окреслено економічну сутність інвестицій з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інвестиційного процесу в сучасних умовах. Здійснено аналіз основних етапів та чинників впливу на розвиток банківської інвестиційної діяльності в Україні. Висвітлено завдання формування інвестиційного капіталу банків та основні стимулятивні чинники, що активізують банківське інвестування.

Ключові слова: банківське інвестування, чинники та етапи банківського інвестування в Україні, кредитні інструменти інвестування.

Постановка проблеми. Створення належних умов для здійснення банками інвестиційної діяльності залежить як від власної політики окремого банку, так і від сприятливого інституційно-правового середовища. Головними компонентами інституційно-правового середовища банківського інвестування є: банківське законодавство; фінансово-банківська інфраструктура; розмірна структура банківської системи (залежно від розмірів діяльності); банківські об'єднання; ринок цінних паперів; інвестиційний клімат; інвестиційне партнерство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку інвестиційної діяльності, її специфіки досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні вчені-економісти: О.В. Батура, О.Д. Вовчак, М.П. Денисенко, О.В. Дзюблюк, Б.Л. Луців, А.М. Мороз, А.А. Пересада, С.К. Реверчук, М.І. Савлук, В.М. Усоскін та інші. Теоретичні та практичні аспекти інвестування висвітлено в наукових працях вітчизняних вчених-економістів Г.І. Башнянина, О.В. Васюренка, А.С. Гальчинського, В.М. Гейця, Б.В. Губського, М.П. Денисенка, В.Д. Лагутіна, І.Р. Михасюка, В.І. Міщенко, С.В. Мочерного,

С.К. Реверчука, П.С. Рогожина, В.Я. Шевчука та ін. Вагомим внеском у розробку цієї проблематики стали праці зарубіжних вчених Г. Александера, Л. Дж. Гітмана, Дж.М. Кейнса, О.В. Мертенса, Г. Марковіца, П. Роуза, Д. Сінкі, Е. Гелферта та інших.

Сьогодні актуальним є з'ясування механізмів стимулювання розвитку банківських інвестицій та взаємозалежності банківської інвестиційної діяльності від використання різних типів інструментів інвестування та підтримки такої діяльності банку на сучасному етапі.

Мета дослідження. Метою роботи – поглиблене дослідження економічної сутності інвестицій, з урахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку інвестиційного процесу в сучасних умовах; аналіз основних етапів та чинників впливу на розвиток банківської інвестиційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Комплексна оцінка сучасного стану банківського інвестування передбачає дослідження специфіки та взаємозалежності банківської інвестиційної діяльності від структурних чинників розвитку економіки і виявленні на цій основі сучасних принципів та напрямів банківського інвестування, його тенденцій з метою врахування їх при визначенні напрямів активізації банківської інвестиційної діяльності в Україні. Важливим чинником банківської інвестиційної діяльності є наявність ресурсної бази, одночасне підвищення капіталізації банків, оскільки саме достатній обсяг власного капіталу забезпечує активну та прибуткову діяльність банку на ринку фінансових послуг, зокрема у сфері інвестування.

На відміну від корпоративного інвестування, специфіка банківської інвестиційної діяльності зумовлюється значною мірою характером і обсягом сформованої ресурсної бази. Здійснення банківських інвестицій можливе в межах наявних інвестиційних ресурсів. Досліджено, що як інвестиційні ресурси можуть використовуватись власний капітал та грошові ресурси, залучені банком на довготерміновій основі від юридичних і фізичних осіб. В економічній літературі трапляється також поділ ресурсної бази банків на власний, залучений та позичений капітал [1, с. 39; 2, с. 18; 3, с. 61].

Аналіз ресурсних можливостей банків доводить, що ресурсна база банків є недостатньо стабільною та досить ризиковою. Частка капіталу у пасивах є малою і на 01.01.2001 р. становила 17,5 %, тоді як зобов'язання банку – 82,5 %. За 2002-2005 рр. частка зобов'язань банку ще зросла і на 01.01.2006 р. становить 88,2 %, а власний капітал – лише 11,8 %. За 2006 р. це співвідношення майже не змінилося (табл. 1).

Табл. 1. Динаміка обсягів та частки капіталу у пасивах банків України за 2001-2006 рр.*

Показники	01.01.2001		01.01.2005		01.01.2006		01.09.2006	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Пасиви	37128,9	100	134348	100	213878	100	259765	100
Зобов'язання	30622,1	82,5	115926	86,3	188427	88,2	228884	88,1
Капітал банку	5878	17,5	12882	13,7	25451	11,8	30881	11,9

* Джерело: // Вісник Національного банку України : журнал. – 2006. – № 10.

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р. екон. наук

Упродовж 1994-2006 рр. спостерігалась тенденція до збільшення як балансового капіталу, так і зобов'язань банків. Зобов'язання банків України за коштами суб'єктів господарювання та фізичних осіб протягом 1994-2006 рр. зросли у 76,1 раза і станом на 01.01.2007 р. становили 184234 млн грн [4]. Досить тривалий час гальмування процесу банківського кредитування було спричинено високими відсотковими ставками. Цей чинник банківської інвестиційної діяльності є досить істотним, оскільки впливає як на соціально-економічний стан, так і на інвестиційний клімат у країні. Орієнтація на високі процентні ставки за кредитами є додатковим чинником, який стримує банківське інвестування.

Високий рівень процентних ставок можна пояснити двома причинами: високими ставками залучення ресурсів і високим банківським спредом, який є завищеним з урахуванням того, що рівень інфляції протягом останніх років був низьким. Наприклад, у 1992 р. вони становили 76 %, у 1998 р. – 43,8 %, у 1999 р. – 43,3 %, у 2000 р. – 33 %. У 1993-1994 рр. рівень відсоткових ставок перевищував сотні відсотків [5, с. 74]. Проте це було в часи такого зростання цін, що реальні процентні ставки були навіть від'ємними, однак, що є парадоксальним, кредитування у цей період не було збитковим. Комерційні банки, працюючи за умов високої інфляції, орієнтувались на короткотермінові позики, досягаючи позитивних значень реальної процентної ставки.

Інвестиційні кредити, звісно, не давали змоги досягти подібної мети, тому їх мінімізували. Причиною такої ситуації, окрім інфляції, були також порівняно незначна депозитна база банківської системи, проблеми з поверненням наданих кредитів та надмірна активність держави на кредитному ринку. Водночас позитивною тенденцією за останні роки є зниження відсоткових ставок, що активізує процес банківського інвестування (табл. 2).

Табл. 2. Процентні ставки комерційних банків за кредитами 1998-2006 рр., % [6]

Період	Ставки за кредитами					
	з урахуванням овердрафту			без урахуванням овердрафту		
	усього	зокрема		усього	зокрема	
в національній валюті		в іноземній валюті	в національній валюті		в іноземній валюті	
1998	43,8	54,5	20,0	–	–	–
1999	43,3	53,4	20,9	–	–	–
2000	33,0	40,3	17,0	–	–	–
2001	26,1	31,9	13,1	–	–	–
2002	20,8	24,8	11,9	17,4	22,1	12,5
2003	17,5	20,2	11,6	14,7	17,9	11,9
2004	15,2	17,9	12,3	14,5	17,3	12,3
2005	14,6	16,4	11,6	14,2	16,0	11,6
2006	14,1	15,4	11,3	13,6	15,1	11,3

Примітка: * Процентні ставки наведено у річному обчисленні без врахування міжбанківського ринку. Значення процентних ставок розраховано як середньозважені за портфелем кредитів, оскільки до 1998 р. банки за процентними ставками по кредитах в іноземній валюті звітність не надавали.

Банківська система України набула за роки незалежності бурхливого розвитку. Порівняно з 1991 р. обсяги наданих кредитів зросли в тисячі разів

(табл. 3). Кредитування у національній валюті повністю переважає кредитування в іноземній і це свідчить про те, що з виходом України із глибокої структурної кризи започатковуються довіра та впевненість у власній фінансовій системі як у реальних виробників, так і у фінансових інститутів, які обслуговують функціонування реального сектору економіки.

Кредити, надані банками в економіку в 2006 р., порівняно з 2005 р. зросли на 71 % і досягли майже 246 млрд грн. При цьому відсоткова ставка за кредит знизилася на 5 пунктів, а за останні шість років вона зменшилась майже у два рази [6]. Частка довготермінових кредитів у складі кредитного портфеля українських банків відносно довго була на досить низькому рівні – у 1991-1997 рр. її середнє значення становило 9 % від загального обсягу наданих кредитів. У 1998-2000 рр. зафіксовано деяке зростання цього показника – до 19,6 %.

Табл. 3. Кредити, надані комерційними банками економіці України 1991-2006 рр., млрд грн [6]

Період	Усього	Зокрема за видами							
		валют		кредитів					
		наці-ональної	інозем-ної	короткотермінових			довготермінових		
			усього	у нац. валюті	в іноз. валюті	усього	у нац. валюті	в іноз. валюті	
1991	0,97	0,97	–	0,85	0,85	–	0,12	0,12	–
1992	27	24	3	26	23	3	1	1	–
1993	406	385	21	396	374	21	11	11	–
1994	1558	1199	359	1381	1022	359	176	176	–
1995	4078	3029	1049	3643	2664	980	434	365	69
1996	5452	4102	1350	4845	3653	1192	607	449	158
1997	7295	5195	2100	6522	4682	1840	773	513	260
1998	8873	5117	3756	7240	4438	2801	1633	679	954
1999	11787	5716	6071	9142	4714	4428	2645	1002	1643
2000	19574	10568	9006	16060	8903	7157	3514	1665	1848
2001	28373	15845	12528	22218	13034	9184	6156	2811	3344
2002	42035	24463	17572	30185	18689	11497	11849	5774	6076
2003	67835	39563	28272	37282	24737	12545	30553	14826	15727
2004	88579	51207	37372	40575	26864	13711	48003	24343	23660
2005	143418	81274	62144	54819	39474	15346	88599	41801	46798
2006	245226	123783	121443	83193	60101	26092	159033	63681	95351

Така ситуація засвідчує те, що українські банки надавали перевагу проектам, здатним приносити значні прибутки в максимально короткі терміни. У період з 2000 по 2004 р. спостерігається значне підвищення, а вже станом на 2006 р. перевищення частки довготермінових кредитів у сукупному кредитному портфелі українських банків (табл. 3). Водночас "потужність" української банківської системи все ще недостатня. У більшості банків величина статутного фонду не перевищує 10 млн євро [6]. Відносна фінансова слабкість українських банків компенсується наявністю банківських установ з іноземним капіталом. Вони є тим "вікном", через яке українські підприємства мають прямий вихід на світовий кредитний ринок.

Останнім часом в Україні почало висловлюватися занепокоєння у зв'язку з нібито небезпечною експансією іноземного капіталу в нашу банківську систему. Дійсно, у розвинених країнах фінансові системи майже не мають іноземних банків. Наприклад, у США, Німеччині, Швейцарії, Японії їх кількість не перевищує 5-8 %. Проте в Україні частка іноземного банківського капіталу ще не є надто великою. У Польщі ситуація склалася дещо гірше. Там 60 % банківських активів і 80 % пасивів володіють західні банки, а частка банків з іноземним капіталом становить близько 70 %. Серед їх керівництва рідко хто розмовляє польською мовою і цікавиться розвитком національної економіки. Тільки через банківський сектор у 2000 р. у Польщі не дорахувалися у бюджеті 1 млрд дол. США. Усі отримані дивіденди з польських вкладів пішли на розвиток центральних філій іноземних співвласників, а відтак і на будівництво чужої економіки. У зв'язку з аналогічною проблемою почали робити переполох і в Естонії [7, с. 23].

Унаслідок інтеграції країни у світову економічну систему частка іноземного капіталу в українських банках неухильно зростає. Загальна частка іноземного капіталу в сукупному зареєстрованому статутному капіталі вітчизняних банків на 01.01.2001 р. становила 13,3 %, на 01.01.2005 р зменшилася до 9,8 %, проте починаючи з 2006 р. частка іноземного капіталу почала зростати і на 01.01.2006 р. вже становила 19,5 % з подальшим зростанням до кінця року до 23 %. У 2006 р. найбільша частка припадала на капітал Австрії – 53,3 %, Росії – 18,7 %, Нідерландів – 4,7 %, Польщі та Німеччини – по 3,8 % [1, 2].

Особливу активність на фінансовому ринку України проявляють російські банки, наприклад Київський інвестиційний банк викуплений російською компанією "Альфа-Груп" і перейменованій на "Альфа-Банк", власником Українського "Сиббанку" є російський концерн "Сибірський алюміній". "Кредит Банк Україна" викуплений польським "Kredut bank P S" і перейменованій на ВАТ "КРЕДОБАНК". Створено "Райффайзенбанк Аваль", внаслідок викупу банку "Аваль" австрійським "Райффайзенбанком". Існує ймовірність, що банк, який створюється з метою надання фінансових послуг резидентам, згодом почне лобіювати ненаціональні інтереси, прощтовхувати на внутрішній ринок іноземні компанії, сприяти приватизації ними українських підприємств провідних галузей.

Але викладене вище ще не свідчить про необхідність створення перешкод для діяльності іноземного капіталу в нашій банківській сфері. Власні фінансові ресурси України, передусім внаслідок обмежувальної монетарної політики НБУ, надто незначні, щоб позбавити можливості виходу на світові кредитні ринки українських підприємств, які мають змогу ефективно використовувати кредитні ресурси. Саме через іноземні банки українські підприємства фактично без обмежень можуть залучати кредити зі світових фінансових активів. Тому закривати подібне "вікно" було б необережно. Звісно, потрібно підтримувати надійний контроль над діями іноземних фінансистів. З огляду на це, АУБ запропонувала встановити норму участі іноземних інвестицій в загальному капіталі банківської системи України на рівні 25 %. На нашу думку, вона не повинна перевищувати 50 %.

Позитивною рисою для економіки від наявності банків з часткою іноземного капіталу є їх конкуренція з національними. Вітчизняні банки змушені швидко розвиватися, розширювати спектр послуг, дбати за клієнтів, добре продумувати власну політику, бо на ринку виживає найсильніший. Це вигідно насамперед клієнтам: поліпшується сервіс, скорочується термін обслуговування, удосконалюються та розширюються послуги, позитивний імідж банку, до того ж це підсилює довіру і до самих клієнтів.

У 2006 р. триває процес входження іноземних інвесторів на український ринок фінансових послуг. Як наслідок, кількість банків з іноземним капіталом в Україні за 2006 р. зросла від 23-х до 35-ти, а частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків України зросла від 19,5 % до 27,6 %. Україна, водночас, також виступає досить активним міжнародним інвестором. Так, сукупні прямі інвестиції українських банків за кордон у 2006 р. сягають 467 млн дол. США, що на 297 млн дол. більше, ніж у 2001 р. Портфельні інвестиції за розглядуваний період збільшилися на 50 %. Кредити, надані іноземним банкам станом на 01.01.2006 р., становлять 406 млн дол. США (табл. 4).

Табл. 4. Динаміка міжнародної інвестиційної позиції України, млн дол. США [6]

Активи, дати	01.01.01	01.01.02	01.01.03	01.01.04	01.01.05	01.01.06
Всього	4266	6220	7676	11037	15919	27290
Резервні активи	1505	3089	4417	6937	9525	19391
Монетарне золото	124	134	175	206	222	276
Спеціальні права запозичення	248	251	28	21	1	1
Валюта та депозити	1133	2704	4214	6169	8569	15168
Цінні папери	0	0	0	541	733	3946
Прямі інвестиції за кордон	170	156	144	166	198	467
Акціонерний капітал та реінвестовані доходи	170	156	144	166	198	219
Інший капітал	-	-	-	-	-	248
Портфельні інвестиції	32	30	28	26	43	48
Цінні папери, що дають право на участь у капіталі	20	20	19	23	40	36
Сектор державного управління	0	0	0	4	7	8
Банки	2	2	1	1	2	2
Інші сектори	18	18	18	18	31	26
Боргові цінні папери	12	10	9	3	3	12
Банки	10	7	7	2	1	5
Інші сектори	2	3	2	1	2	7
Інші інвестиційні активи	2559	2945	3087	3908	6153	7384
Торгові кредити	...	1613	1694	1937	2780	3080
Інші сектори	...	1613	1694	1937	2780	3080
Кредити	30	33	21	34	221	406
Банки	30	33	21	34	221	406
Довготермінові	22	15	5	3	4	60
Короткотермінові	8	18	16	31	217	346
Валюта та депозити	1059	871	1047	1616	2684	3425
Інститути грошово-кредитного регулювання	192	157	197	261	538	300
Банки	851	698	819	1321	2082	2417
Інші сектори	16	16	31	34	64	708

Готівкова іноземна валюта поза банками
Обсяги недоотриманої виручки за експорт товарів та послуг, оплати за імпортом, що не надійшов, і платежі за фіктивними операціями з цінними паперами
Інші активи	1470	428	325	321	468	473
Довготермінові	127	133
Короткотермінові	1470	428	325	321	341	340

Інвестиційна активність банків не стимулюється і стабільністю державної бюджетної політики (зовнішній чинник). Коливання розмірів бюджетного дефіциту не стимулює інвестиційного процесу. Так, за один лише рік відносна величина бюджетного дефіциту впала більш як вдвічі – від 13,8 % у 1992 р. до 5,1 % ВВП у 1993 р., але це не зумовило зростання інвестиційної активності. Ще більш відчутне зниження обсягів дефіциту до 1,5 % ВВП у 1999 р. і аж до профіциту у 2000 р. також не викликало відповідного зростання обсягів інвестування [8, с. 111].

Деякий час можна було вважати головною причиною відсутності інтересу банків до надання інвестиційних кредитів надзвичайну привабливість вкладень у державні облигації. За період з 1995 по 1998 рр. обсяги позик держави на ринку цінних паперів зросли з 0,6 % ВВП до 8,0 % (тобто більше ніж у 13 разів) [40, с. 13]. Водночас уряд не відмовився і від прямих кредитів банківської системи. У 1995-1997 рр. на частку уряду припадало 48,7-53,5 % приросту обсягів кредитів (зокрема й НБУ). Держава практично відійшла від класичних схем розміщення ОВДП, орієнтуючись передусім на кошти банківської системи, а не фізичних осіб. У 1996 р. комерційні банки викупили 47 % від загальної суми емітованих облигацій (ще 22 % вони викупили для клієнтів) [9, с. 58].

У такій ситуації ефект витіснення виявлявся миттєво. Державні цінні папери приносили банкам надійний і високий прибуток, чого не могли дати виробничі капіталовкладення. Частково негативний вплив державних запозичень на кредитний ринок вдавалось зменшити завдяки допуску на ринок державних боргових зобов'язань нерезидентів. Однак ринок ОВДП таким чином було поставлено в залежність від ситуації на міжнародних фінансових ринках. Частка іноземців – покупців ОВДП у середині 1997 р. перевищила 50 %. Тому Азійська фінансова криза 1998 р. відчутно вплинула на економічну ситуацію в Україні. Істотно обмежив ресурси банківської системи примусовий "обмін" частини придбаних банками ОВДП восени 1998 р. на конверсійні облигації з погашенням у 2001-2004 рр.

Вагоме місце у стабілізації економіки, що сприяє і покращенню інвестиційного клімату, належить грошово-кредитній політиці. Основними напрямками державної грошово-кредитної політики щодо стимулювання інвестиційних процесів в Україні слід вважати [10, с. 39]:

- створення правового механізму регулювання економіки за участю фінансово-кредитних установ;

- створення системи законодавчих актів, спрямованих на поєднання фінансових ресурсів, банківського та промислового капіталів, реалізації інвестиційних проектів за рахунок позичкових коштів, гарантування та захист взаємовідносин банків із клієнтами, розширення банківських операцій та послуг на інвестиційному ринку;
- удосконалення системи оподаткування прибутку кредитних установ, які здійснюють фінансування та кредитування інвестиційних проектів;
- розвиток інвестиційних, іпотечних, ощадних та інших банківських установ, що здійснюють інвестиційні операції, а також розвиток інвестиційної діяльності універсальних банків;
- запровадження механізмів стимулювання довготермінового кредитування комерційних банків через цільове рефінансування;
- упровадження заходів, які забезпечать розширення участі комерційних банків у створенні фінансово-промислових груп та у приватизаційних процесах;
- удосконалення системи страхування інвестиційних ризиків комерційних банків та заохочення цих банків до надання довготермінових кредитів;
- залучення до активної інвестиційної діяльності суб'єктів різних форм власності та господарювання для розширення національного товаровиробництва та розвитку ринкової інфраструктури, формування загальнодержавних інвестиційних нагромаджень, у чому має брати участь весь фінансовий капітал, зокрема зі залученням легалізованого тіньового.

Основне завдання грошово-кредитної політики полягає у забезпеченні зростання рівня монетизації національної економіки, який підвищився з 15,9 % у 2000 р. до 45,5 % у 2006 р., а рівень доларизації грошового обігу знизився [6]. За вказаний період істотно сповільнилися темпи інфляції, що становили близько 10 %. Структура грошей стала оптимальнішою для інвестування. У 2000 р. частка термінових депозитів, яка становить підґрунтя інвестування економіки, становила 33 %, а в 2006 р. – 54,4 %. Вклади населення зросли з 6,6 млрд грн у 2000 р. до 41,2 млрд грн – у 2006 р. [11].

Підвищення стабільності банків характеризується і якісними змінами в динаміці та структурі активів банків. Порівняно з 2001 р., де активи становили 39866 млн грн збільшилися до 309908 млн грн станом на 01.01.2007 р., тобто в 7,7 раза, кредитний портфель зріс – у 10 разів, при цьому високими темпами зростали довготермінові кредити, які збільшилися в 40 разів. Усе це створювало необхідні умови для економічного зростання в Україні та свідчить про посилення позитивного впливу банківської системи на соціально-економічний розвиток України [6].

Про якісні зміни в банківській системі свідчить і зниження кредитного, інвестиційного, валютного та інших ризиків, що є ознакою зменшення кількості порушень економічних нормативів, підвищення рівня формування резервів за активними операціями з 61,5 % до 100,09 %. Порівняно з 2001 р. резерви за активними операціями збільшились в 4,6 раза і на 01.01.2007 р. становили 12608 млн грн [12]. Збереглася тенденція до збільшення українського експорту (13,2 %). У структурі експорту зросла частка країн далекого зарубіжжя, що свідчить про зростання конкурентоспроможності української економіки [10, с. 9].

На 2002 р. припадає перехід під інвестиційної до споживчо-інвестиційної моделі розвитку. Протягом 2001-2005 рр. спостерігалася відчутна ак-

тивізація інвестиційною процесу. Приріст інвестицій в основний капітал істотно перевищує темпи зростання ВВП. Так, капітальні вкладення з 32573 млн грн. у 2001 р. збільшилися до 125253,7 млн грн у 2006 р. На цій основі сформувалася інвестиційна модель розвитку [4].

Збільшенню обсягів довготермінового інвестиційного кредитування сприяє і відсоткова політика НБУ, принаймні в останні роки. Облікова ставка НБУ, порівняно з 80 % у 1992 р., зменшилася до 8,5 % у 2006 р [13]. Формально це мало б стимулювати як збільшення обсягів кредитування реальної економіки, так і здешевлення інвестиційних кредитів до прийняттого рівня. Проте кредитні відсоткові ставки українських банків залишаються майже вдвічі вищими за ставку рефінансування НБУ.

Важливим кроком у формуванні сприятливого інвестиційного клімату в Україні стало створення спеціальних економічних зон і територій пріоритетного розвитку, де запроваджено спеціальний режим інвестиційної діяльності. Вони вже становлять понад 10 % території країни [14, с. 34]. Тут інвесторам пропонують надзвичайно сприятливі умови вкладення капіталу, що практично не мають аналогів у світі. Разом із тим можливості для вкладання капіталу в українських вільних економічних зонах і територіях пріоритетного розвитку використані ще далеко не повністю, їх інвестиційна місткість у кілька разів перевищує наявний обсяг вкладених коштів.

Отже, можна зробити висновок, що банківська система України повністю справляється із завданнями забезпечувати обіг будь-яких обсягів грошових коштів учасників економічної діяльності та здійснення розрахунків між ними. Її відносна слабкість порівняно з розвинутими країнами зовсім не є перешкодою на шляху просування інвестицій будь-яких обсягів, як внутрішніх, так і зовнішніх – аби вони лише надходили.

Водночас треба розуміти, що та ж банківська система, в основному з незалежних від неї причин, не може слугувати суб'єктам економічної діяльності як основне джерело інвестиційних ресурсів. Це не означає неможливості розгортання інвестиційної діяльності, а лише зайвий раз підтверджує – треба вкладати власні кошти, залучати інвестиційні кошти за допомогою цінних паперів та здійснювати вихід на міжнародні інвестиційні ринки. Але успішність такого виходу вже залежить не від стану, власне, самої банківської системи, а від багатьох інших чинників.

На підставі викладеного доходимо висновку, що стратегія подальшого реформування банківської системи має охоплювати завдання формування інвестиційного капіталу банків через:

- підвищення ефективності акумулювання грошових коштів юридичних і фізичних осіб та їх трансформації в кредити та інвестиції;
- підвищення рівня капіталізації банків шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу, спрощення порядку збільшення їх статутного капіталу, капіталізації їх прибутку та реорганізації банків завдяки злиттю чи приєднанню, утворення банківських холдингів, консорціумів, об'єднання банківських капіталів для здійснення спільних проектів;
- зміцнення довіри вкладників, інвесторів та інших кредиторів банків, підвищення фінансової стійкості самих банків. Як стверджує С.К. Реверчук, за ринкових умов усі банки ризикують. Однак в Україні ризикують не співроз-

мірно, прагнучи заробити якомога більше, тоді як у провідних країнах ЄС банки діють обережно, консервативно. Для них важливо не програти. Тому ці банки (наприклад швейцарські) є надійними і їх цінують клієнти з усього світу [15, с. 25];

- спрямування процесів злиття, поглинання та банкрутства кредитних організацій на формування таких структур банківської системи, які відповідали б вимогам пожевлення інвестицій та економічного зростання;
- скорочення відпливу капіталу за кордон. Для цього потрібен ефективний валютний контроль з боку держави, головню шляхом запобігання відпливу капіталу і створення сприятливого інвестиційного клімату в країні;
- збільшення прибутковості банківської діяльності через зниження ризиків банківської діяльності шляхом збільшення обсягу і набору безризикових комісійних операцій; збільшення лізингових операцій, іпотечного та споживчого кредитування населення; збільшення обсягів операцій банків з цінними паперами; скорочення операційних і неопераційних витрат банків; мінімізація витрат банків на виконання (дотримання) вимог нормативної бази НБУ;
- зняття нормативних перешкодок щодо нарощення капіталів банків шляхом: спрощення порядку реєстрації змін до капіталу банків та порядку отримання дозволу на істотну участь в капіталі банку; визначення обґрунтованого обмеження прав інсайдерів; удосконалення порядку розрахунку регулятивного капіталу банку та встановлення його мінімального розміру в національній валюті; вироблення механізмів захисту капіталу банків від знецінення;
- участь у створенні привабливих нормативно-правових умов залучення капіталу у банківську систему;
- відновлення стимуляційної функції податків для суб'єктів господарювання та запровадження сприятливого податкового режиму для інвестицій у капітал банків, враховуючи суспільну потребу в тому.

Особливої уваги заслуговує питання про законодавче визначення самого механізму здійснення інвестицій в економіку. Такий механізм міг би включати, по-перше, види інвестицій і визначення сфери їх правового регулювання, зокрема особливості участі різних інвесторів у кредитуванні інвестиційних проектів, а також права юридичних осіб на емісію боргових цінних паперів, надання вексельних кредитів; по-друге, порядок набуття прав власності інвестором; по-третє, порядок державного регулювання інвестиційної діяльності, що охоплює принципи розміщення централізованих інвестиційних ресурсів і державних замовлень, механізм державної підтримки пріоритетних галузей і виробництва. Водночас з боку держави важливо розробити і запровадити механізм посилення зацікавленості банків у збільшенні обсягів інвестицій, насамперед шляхом здійснення ними довготермінового кредитування, яке виступає важливим кредитним інструментом банківського інвестування.

Висновки. Стимулювання розвитку кредитних інструментів інвестування має ґрунтуватися на комплексному підході до вирішення проблем банківського інвестиційного кредитування, у взаємодії з такими кредитними інструментами інвестування, як проектне фінансування, лізинговий кредит та іпотечного кредитування. Основними стимуляційними чинниками у цій сфері, що активізують банківське інвестування, є такі:

- переорієнтація кредитної політики в напрямі забезпечення інвестиційної активності;

- підвищення сталості грошової одиниці;
- оздоровлення фінансового стану підприємств і банків;
- підвищення ефективності державного регулювання грошового обігу та його нормалізація;
- зниження податкового тиску;
- відновлення довіри до фінансово-кредитних установ;
- посилення захисту внутрішніх інвесторів і прав кредиторів.

Одним із шляхів залучення довготермінових ресурсів і збільшення можливостей для довготермінового кредитування є злиття банківського бізнесу із страховими компаніями та пенсійними фондами, які акумулюють значні кошти населення. А це вимагає необхідності регулювання сфери діяльності цих бізнесів, впровадження адекватного нагляду та регулювання.

Сьогодні у банківській системі України особливо активізувалися процеси концентрації банківських капіталів шляхом злиття і поглинання банків. Разом з тим такі процеси вимагають складного організаційного та юридичного оформлення, пов'язаного зі зміною структури і правового статусу відповідних банківських установ. Однак, на наш погляд, чинних законодавчих положень для здійснення повноцінного контролю за процесом ще недостатньо.

На нашу думку, потребують вирішення питання правового регулювання діяльності банків на фондовому ринку, головним чином щодо створення умов для адаптації української банківської системи до особливостей економічного розвитку країни та специфіки функціонування вітчизняного фондового ринку. Особливо відчутною є відсутність законодавства щодо здійснення операцій з корпоративними цінними паперами, що істотно зменшує кількість фінансових інструментів, які може використовувати банк у своїй інвестиційній діяльності.

У цьому контексті важливо також удосконалити немонетарні інструменти грошової стабілізації, а саме: зниження податкового навантаження, створення ефективного антимонопольного конкурентного середовища, детінізація економіки і грошового обігу тощо.

Література

1. Мороз А.М. Банківські операції : підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.] / за ред. А.М. Мороза. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 476 с.
2. Довгань Ж. Банківський капітал: суть і значення / Ж. Довгань // Вісник Національного банку України : журнал. – 1998. – № 7. – С. 18-20.
3. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики / М.Д. Алексеєнко. – К. : Вид-во КНЕУ, 2002. – 276 с.
4. Вісник Національного банку України : журнал. – 2006. – № 10.
5. Бюлетень Національного банку України. – 2001. – № 1.
6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.in.ua>.
7. Виткович Л. Іноземний капітал в банках: за і проти / Л. Виткович // Поступ. – 2001. – № 103. – 7-8 липня.
8. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи / Л.М. Борщ. – К. : Вид-во "Знання", 2002.
9. Димовський А. НБУ повністю контролював валютний ринок / А. Димовський, Н. Костенко, І. Рудий // Галицькі контракти. – 1997. – № 7. – С. 57-59.
10. Пересада А.А. Управління банківськими інвестиціями : монографія / А.А. Пересада, Т.В. Майорова. – К. : Вид-во КНЕУ, 2005. – 388 с.

11. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
12. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.uab.com.ua>.
13. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.aub.com.ua/ua/rating>.
14. Денисенко М.П. Інвестиційний клімат України та напрями його подальшого покращення / М.П. Денисенко, А.П. Гречан // Проблеми науки. – 2005. – № 12. – С. 32-40.
15. Реверчук С.К. Банківське виробництво в Україні і світі: послуги і продукти / С.К. Реверчук // Діловий Вісник : журнал ТПП України : журнал ТПП України. – 2005. – № 9. – С. 24-25.

Гомонай І.В. Основные факторы и этапы развития банковского инвестирования в Украине

Очерчена економічна сутність інвестицій з урахуванням отечественного і зарубіжного опыта развития инвестиционного процесса в современных условиях. Осуществлен анализ основных этапов и факторов влияния на развитие банковской инвестиционной деятельности в Украине. Определены задачи формирования инвестиционного капитала банков и основные стимулирующие факторы, активизирующие банковское инвестирование

Ключевые слова: банковское инвестирование, факторы и этапы банковского инвестирования в Украине, кредитные инструменты инвестирования.

Homonay I.V. The basic factories and stages of development bank investment in Ukraine

It is outlines the economical essence of investments with introductions native and foreign experience of development investment process at the modern conditions. It is realizes the analyze the basic factories and stages of influence at the development of bank investment activities in Ukraine. It is analyzes the assignments forming of investment banks capital and the general stimulating factors that activating banking investment

Keywords: bank investment, factories and stages of bank investment in Ukraine, credit instruments of investment.

УДК 336.763.2

Здобувач І.В. Гончарук¹ – Львівська КА

СТАНОВЛЕННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Здійснено періодизацію становлення та розвитку ринку цінних паперів. Дослідження неорганізованого сектору РЦП свідчать, що регулюючий вплив держави на його функціонування є дуже обмеженим, а це дає змогу реалізовувати різні "тіньові" схеми економічної діяльності. Доведено, що реальне становлення РЦП розпочалося з емісії облігацій внутрішньої державної позики. Діюча система біржової торгівлі обмежує кількість її учасників, зменшує точність ринкової оцінки цінних паперів та перешкоджає вільному перетіканню капіталу в напрямку його найефективнішого використання.

Ключові слова: біржі, інвестиції, облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), перша фондова торговельна система (ПФТС), ринок цінних паперів (РЦП).

Постановка проблеми. Тривалий і складний трансформаційний процес економіки України визначив найбільш актуальні та не вирішені проблеми, до яких належить відсутність повноцінного ринку цінних паперів.

В українській економіці проблеми становлення ринку цінних паперів постійно залишаються на другому плані, що починає гальмувати поглиблення ринкових реформ у сучасних умовах.

¹Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА